Lietas arhīva Nr. A42-01654-23
ECLI:LV:ADRJLTN:2023:1006.A420165423.3.S

Administratīvā rajona tiesa
Liepājas tiesu nams
SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā
Liepājā 2023. gada 6. oktobrī

Tiesa šādā sastāvā: tiesnese Kristīne Brokane,

piedaloties pieteicējai /pers. A/,
atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras – pārstāvei /pers. B/,

atklātās tiesas sēdēs izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. A/ pieteikuma par pienākuma uzlikšanu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai izdot /pers. A/ labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru /pers. A/ tiktu piešķirta darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk – aģentūra) direktora /datums/lēmumu Nr. /numurs/ „Par VSAA /Pilsēta/ reģionālās nodaļas /datums/lēmumu Nr. /numurs/ „Par darbā nodarītā kaitējuma atlīdzības piešķiršanas atteikumu”” (turpmāk – Lēmums) nolemts atstāt negrozītu aģentūras /Pilsēta/ reģionālās nodaļas /datums/lēmumu Nr. /numurs/ „Par darbā nodarītā kaitējuma atlīdzības piešķiršanas atteikumu”, ar kuru savukārt pieteicējai /pers. A/ atteikts piešķirt darbā nodarītā kaitējuma atlīdzību (turpmāk – kaitējuma atlīdzība).

Lēmums pamatots ar turpmāk norādītiem argumentiem.

[1.1] Personām, kurām arodslimība konstatēta līdz 1997. gada 1. janvārim, kaitējuma atlīdzību izmaksā darba devējs vai viņa tiesību un saistību pārņēmējs. Tomēr AS „/Nosaukums K/ 1” valsts sociālās apdrošināšanas invaliditātes, maternitātes un slimības speciālajā budžetā (turpmāk – speciālais budžets) par pieteicēju nav pārskaitījusi kaitējuma atlīdzības summu turpmākajiem trīs gadiem, kā to paredz Ministru kabineta 2001. gada 23. augusta noteikumu Nr. 378 „Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzības aprēķināšanas, finansēšanas un izmaksas kārtība” (turpmāk – Atlīdzības noteikumi) 6. punkts, līdz ar to kaitējuma atlīdzības piešķiršana pieteicējai atteikta.

[1.2] Ja konstatēts juridisks fakts, ka darba devējs vai viņa tiesību un saistību pārņēmējs, kurš ir atbildīgs par darbā nodarīto kaitējumu, nav nosakāms, kaitējuma atlīdzības izmaksu nodrošina Aģentūra. AS „/Nosaukums K/ 1” nevar uzskatīt par darba devēju, kas nav nosakāms.

[2] 2023. gada 27. aprīlī Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicējas pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

Pieteicēja norāda, ka nepiekrīt atteikumam izmaksāt kaitējuma atlīdzību. Ar pensiju nav pietiekami, lai pieteicēja varētu iegādāties tai nepieciešamos medikamentus.

[3] Aģentūra tiesai sniegtajā rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst, pamatojoties uz Lēmumā ietvertajiem argumentiem, papildus paskaidrojot, ka pieteicēja no /datums/ir vecuma pensijas saņēmēja. Ievērojot likuma „Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām” (turpmāk – Likums) 20. panta devītajā daļā noteikto kaitējuma atlīdzības izmaksas kartību, izmaksājot pieteicējai kaitējuma atlīdzību no valsts budžeta vienlaicīgi ar vecuma pensiju, izveidotos labvēlīgāka situācija attiecībā pret pieteicēju, salīdzinot ar personām, kam pirmreizēji šis pakalpojums ir aprēķināts un piešķirts kā valsts budžeta nevis darba devēja maksājums.

[4] Tiesas sēdē pieteicēja pieteikumā ietverto prasījumu uzturēja, savukārt Aģentūras pārstāve pieteikumu neatzina.

Motīvu daļa

[5] Tiesa, uzklausot lietas dalībniekus, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos pierādījumus, secina, ka pieteikums ir apmierināms.

[6] Pieteicēja tiesā ir vērsusies ar mērķi panākt, lai aģentūra viņai izdotu labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru pieteicējai tiktu piešķirta kaitējuma atlīdzība.

Lai uzdotu iestādei izdot labvēlīgu administratīvo aktu, tiesai ir jāpārbauda, vai tiesību normas piešķir personai tiesības no attiecīgā publisko tiesību subjekta prasīt to labumu, kuru persona ietvērusi savā prasījumā par labvēlīga administratīvā akta izdošanu. Ja piemērojamā tiesību norma nosaka noteiktus tiesiskus un faktiskus apstākļus attiecīgā labuma saņemšanai, tiesai jāpārbauda, vai konkrētajā gadījumā attiecīgie apstākļi ir iestājušies, proti, jāpārbauda, vai pastāv labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikumi. Pamats izdot personai labvēlīgu administratīvo aktu ir tad, ja pastāv visi tā izdošanas priekšnoteikumi.

Likuma pārejas noteikumu 4. punkts noteic, ka personām, kuras cietušas nelaimes gadījumā darbā vai kurām konstatēta arodslimība līdz 1997. gada 1. janvārim, un personām, kam arodslimība, kuras cēlonis ir līdz 1997. gada 1. janvārim veiktais darbs, konstatēta pēc minētā termiņa, bet tās nav uzskatāmas par apdrošinātajām personām saskaņā ar šo likumu, kā arī personām, kurām līdz minētajam termiņam bija tiesības uz kaitējuma atlīdzību par apgādnieka zaudējumu, ja apgādnieka nāves cēlonis bija nelaimes gadījums darbā vai arodslimība, kaitējuma atlīdzību izmaksā darba devējs vai viņa tiesību un saistību pārņēmējs.

Kaitējuma atlīdzības aprēķināšanas, finansēšanas un izmaksas kārtību noteic Atlīdzības noteikumi. Atbilstoši to 6. punktā noteiktajam, ja darba devēja darbība tiek izbeigta, darba devējs vai viņa tiesību un saistību pārņēmējs izmaksā darbiniekam vai apgādājamam visus kaitējuma atlīdzības parādus, kā arī pārskaita speciālajā budžetā kaitējuma atlīdzības summu par turpmākajiem trim gadiem, kas aprēķināta atbilstoši šo noteikumu III nodaļā noteiktajām prasībām. Šādā gadījumā kaitējuma atlīdzības turpmāko izmaksu veic aģentūra, bet ne agrāk kā ar dienu, kad kaitējuma atlīdzības summa pārskaitīta speciālajā budžetā.

Saskaņā ar jau minētā Likuma pārejas noteikumu 4. punktā noteikto, ja konstatēts juridisks fakts, ka darba devējs vai viņa tiesību un saistību pārņēmējs, kurš ir atbildīgs par darbā nodarīto kaitējumu, nav nosakāms, kaitējuma atlīdzības izmaksu nodrošina aģentūra.

Konkrētajā gadījumā nav strīda par to, ka AS „/Nosaukums K/ 1" ir darba devējs, kas ir konstatējams un kas līdz likvidācijai maksāja pieteicējai kaitējuma atlīdzību. Tāpat nav strīda par to, ka AS „/Nosaukums K/ 1" ir likvidēta, nepārskaitot attiecīgo summu speciālajā budžetā kaitējuma atlīdzības izmaksas turpināšanai turpmākajiem trim gadiem.

Šādos apstākļos no tiesību normām tieši neizriet priekšnoteikumi pieteicējai labvēlīga administratīvā akta izdošanai, taču ir pārbaudāms, vai tāds tiešām ir bijis likumdevēja mērķis.

[7] No lietā esošajiem dokumentiem konstatējams, ka pieteicēja no /datums/līdz /datums/bija darba tiesiskajās attiecībās ABR /Nosaukums A/, kas vēlāk pārdēvēts par uzņēmumu /Nosaukums B/ un AS „/Nosaukums K/ 1". Pieteicējai no /datums/līdz /datums/Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija noteikusi 3. grupas invaliditāti ar cēloni „profesionālā saslimšana". No /datums/pieteicējai noteikts 15 % darbspēju zaudējums bez atkārtota pārbaudes termiņa. Pieteicējai no /datums/ir piešķirta vecuma pensija.

Lietā nav strīda, ka uz pieteicēju ir attiecināmi Atlīdzības noteikumi.

Saskaņā ar likvidētās AS „/Nosaukums K/ 1" /datums/izziņu Nr. /numurs/ „Par kaitējuma atlīdzības izmaksu" pieteicējai līdz 2022. gada oktobrim kaitējuma atlīdzību izmaksāja AS „/Nosaukums K/ 1".

Latvijas Republikas oficiālajā izdevumā „Latvijas vēstnesis" 2021. gada 7. janvārī ir publicēts AS „/Nosaukums K/ 1" oficiālais paziņojums par uzņēmuma likvidācijas procesu, likvidatora iecelšanu un paziņojums, ka kreditoru prasījumi piesakāmi likvidatoram līdz 2021. gada 30. aprīlim. Savukārt Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistra 2022. gada 3. novembra lēmums Nr. 6-12/97660 un Uzņēmumu reģistra datu bāzē LURSOFT esošā informācija apliecina, ka AS „/Nosaukums K/ 1" likvidēta 2022. gada 3. novembrī un izslēgta no komercreģistra.

Tā kā Atlīdzības noteikumu 15.2. apakšpunkts paredz, ka kaitējuma atlīdzību piešķir un izmaksā aģentūra, ja par darbinieku šo noteikumu 6. punktā noteiktajā kārtībā ir izdarītas kaitējuma atlīdzības iemaksas speciālajā budžetā, ir saprotams, kāpēc aģentūra kaitējuma atlīdzību pieteicējai ir atteikusi. Taču Atlīdzības noteikumi vispār neparedz regulējumu situācijai, ja darba devējs savu pienākumu nav izpildījis.

[8] Tiesa uzskata, ka nav taisnīgi, ka situācijā, kurā darba devējs ļaunprātīgi nav izpildījis savu pienākumu, cietēja ir pieteicēja.

Acīmredzot, Atlīdzības noteikumos nav tikusi paredzēta situācija, ka kāds darba devējs varētu ļaunprātīgi neizpildīt savu pienākumu, taču tiesa apšauba, ka likumdevējs būtu apzināti vēlējies, lai šādā situācijā personai, kurai uz kaitējumu atlīdzību ir tiesības, tā tiktu liegta.

Balstoties uz dabisko tiesību doktrīnas atziņām, jebkurš likums ir objektīvi nepilnīgs, savukārt jebkura tiesību sistēma ir objektīvi pilnīga – aptver visu to strīdu, kas var šajā sistēmā rasties, atrisinājumu. To pierāda, piemēram, tāds vispārējais tiesību princips kā juridiskās obstrukcijas aizliegums (*D. Rezevska 17. panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Dr. iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 273. lpp.*).

Ja iztulkošanas rezultātā tiesību normu piemērotājs noskaidro, ka rakstītā tiesību norma neatbilst ne likumdevēja mērķim, ne tiesību sistēmas mērķim kopumā, lai atrisinātu konkrētu lietu, jāpielieto nākamā juridiskā metode – tiesību tālākveidošana. Tur, kur beidzas paplašinātās iztulkošanas iespējas, sākas tiesību tālākveidošanas metode – analoģija (*turpat*).

Tiesa nepieļauj situāciju, ka sociālā nodrošinājuma jomā likumdevējs apzināti būtu vēlējies, lai darba devēja negodprātīgas rīcības dēļ nelabvēlīgās sekas uzņemtos mazākaizsargāts indivīds. Šāda situācija nesaskanētu ar sociāli atbildīgas valsts konceptu.

Latvijas kā demokrātiskas republikas un tiesiskas valsts viens no virsmērķiem ir taisnīgums. Ja tiesa uzskata, ka iestādes pieņemtais administratīvais akts lietā neveicina taisnīgumu, tas nav samērīgs un nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, tad tiesa nevar ar spriedumu akceptēt šādas situācijas pastāvēšanu. Tiesai ir jāmeklē taisnīgākais risinājums lietā.

[9] Saskaņā ar Atlīdzības noteikumu 8. punktu, ja darba devējs, kurš atbildīgs par darbā nodarīto kaitējumu, nav nosakāms (ir tiesas spriedums par juridiska fakta konstatēšanu vai dokumenti, kas pierāda, ka darba devējam nav tiesību un saistību pārņēmēja), darbiniekam vai apgādājamam kaitējuma atlīdzību piešķir aģentūra ar dienu, kad konstatēts fakts, ka darba devējs nav nosakāms, bet ne agrāk kā 12 mēnešus pirms kaitējuma atlīdzības pieprasījuma un tās piešķiršanai nepieciešamo dokumentu iesniegšanas dienas.

Lietā ir Labklājības ministrijas tiesai sniegts viedoklis par Atlīdzības noteikumu 8. punktu (*lietas 51.-52. lapa*), kurā Labklājības ministrija skaidrojusi, ka vēsturiski noteikumu 8. punktā minētais nosacījums – darba devējs vairs nepastāv (nav nosakāms) – attiecas uz gadījumiem, kad personai pēc 1997. gada 1. janvāra nosaka invaliditāti un darbspēju zaudējumu sakarā ar darba negadījumu, kas iegūts pirms 1997. gada 1. janvāra, un uz invaliditātes noteikšanas dienu, kad ir izskatāmas personas tiesības uz kaitējuma atlīdzību, darba devējs vai tiesību un saistību pārņēmējs neeksistē jau kādu laiku un nav nosakāms, piemēram, kolhozi, paju sabiedrības, padomju laiku celtniecības pārvaldes u.c. Tātad šis noteikumu 8. punkts tiek piemērots tikai tajos gadījumos, ja darba devējs nav nosakāms.

Tāpat Labklājības ministrija norādījusi, ka situācijā, ja darba devējs ir pabeidzis likvidācijas procesu un vairs nepastāv, tas nenozīmē, ka uzņēmums nav nosakāms, jo komercreģistra iestāde savā tīmekļvietnē publicē paziņojumu par sabiedrības darbības izbeigšanu un likvidācijas uzsākšanu, kā arī veic citas tiesību normās nepieciešamās darbības, līdz ar to darba devējs ir nosakāms, taču nav izpildījis savas saistības.

Pēc būtības tiesa piekrīt Labklājības ministrijas viedoklim, ka uz situāciju, kad uzņēmums ir likvidēts, bet ir nosakāms, nebūtu tieši attiecināms Atlīdzības noteikumu 8. punkts. Taču tiesa uzskata, ka konkrētajā gadījumā Atlīdzības noteikumu 8. punkta regulējumu, proti, to, ka kaitējuma atlīdzību piešķir aģentūra, var piemērot arī attiecībā uz situāciju, kurā nonākusi pieteicēja.

Jāņem vērā, ka valsts iestādēm, tai skaitā aģentūrai, ir iespēja rast risinājumu, kā turpmāk novērst šādu darba devēju ļaunprātīgu rīcību, likvidācijas gadījumā neizpildot Atlīdzības noteikumos noteiktos pienākumus. Tāpat aģentūrai ir vairāk resursu, lai konstatētu, vai uz likvidētās AS „/Nosaukums K/ 1" bāzes nav izveidots jauns uzņēmums vai ir citādi konstatējams AS „/Nosaukums K/ 1" saistību un tiesību pārņēmējs. Piemēram, ja aģentūra uzsāk kaitējumu atlīdzības izmaksu pieteicējai, tā var celt prasību pret iespējamo AS „/Nosaukums K/ 1" saistību un tiesību pārņēmēju, lai piedzītu tos budžeta līdzekļus, ko izlietojusi aģentūra.

Tiesa uzskata, ka, samērojot pieteicējas kā privātpersonas, kura vērsusies tiesā sociālās drošības jomā, resursus ar valsts iestāžu, tajā skaitā aģentūras, resursiem, nav taisnīgi sagaidīt, lai pieteicēja pati risinātu jautājumu saistībā ar bijušā darba devēja negodprātīgo rīcību.

Tāpēc tiesa uzskata, ka konkrētajā situācijā vistaisnīgākais risinājums ir pēc analoģijas piemērot Atlīdzības noteikumu 8. punkta regulējumu arī uz

pieteicējas gadījumu, proti, ka arī gadījumā, ja bijušais darba devējs ļaunprātīgi nav izpildījis savas saistības, kaitējuma atlīdzību piešķir aģentūra.

[10] Tiesas rīcībā ir AS /Nosaukums E/ viedoklis (*lietas 47. lapa*), ka tā nevar tikt uzskatīta par AS „/Nosaukums K/ 1" tiesību un saistību pārņēmēju, taču tas nenozīmē, ka šāds viedoklis ir pamatots. Tomēr šīs lietas ietvaros tiesa nevar pēc būtības veikt padziļinātu pārbaudi šādam jautājumam.

[11] Attiecībā uz aģentūras paskaidrojumos vērsto nevienlīdzības principu ar personām, kurām pirmreizēji kaitējuma atlīdzība ir aprēķināta un piešķirta kā valsts budžeta nevis darba devēja maksājums, jāņem vērā, ka personas, uz kurām attiecas Likuma pārejas noteikumu 4. punkts un attiecīgi Atlīdzības noteikumi, nav salīdzināmas ar personām, kam arodslimība konstatēta pēc 1997. gada 1. janvāra un uz kurām attiecas cits normatīvais regulējums.

Turklāt tas, ka aģentūra piešķirs pieteicējai kaitējuma atlīdzību, neradīs labvēlīgāku situāciju pieteicējai par to, kāda būtu bijusi gadījumā, ja AS „/Nosaukums K/ 1" būtu izpildījusi savu pienākumu. Tiesa arī neuzskata, ka kaitējuma atlīdzības summa, kas, kā tiesas sēdē skaidroja aģentūras pārstāve, būtu nepilni 80 *euro* mēnesī, radītu būtisku kaitējumu budžetam. Turklāt, kā jau tiesa iepriekš norādīja, aģentūrai ir pieejami resursi, lai šo summu atgūtu no iespējamā tiesību un saistību pārņēmēja vai meklētu citu risinājumu, lai darba devējiem nebūtu iespējas ļaunprātīgi izvairīties no sava pienākuma.

[12] Ņemot vērā šajā spriedumā konstatēto un secināto, tiesa atzīst, ka konkrētajos apstākļos aģentūrai ir jāizmaksā pieteicējai kaitējuma atlīdzība arī situācijā, kad AS „/Nosaukums K/ 1" nav izpildījusi savu pienākumu pārskaitīt speciālajā budžetā kaitējuma atlīdzības summu, jo šāds risinājums atbilst taisnīguma principam.

[13] Ja pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa atbilstoši Administratīvā procesa likuma 126. panta pirmajai daļai piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu.

Pieteicēja samaksājusi valsts nodevu 30 *euro* par pieteikuma par lietas ierosināšanu tiesā iesniegšanu.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2013. gada 12. februāra noteikumu Nr. 85 „Kārtība, kādā administratīvajā lietā iemaksā, atmaksā un atlīdzina valsts nodevu un iemaksā un atmaksā drošības naudu" 14. punktu pēc tam, kad stājies spēkā tiesas vai tiesneša nolēmums, kurā ir paredzēta valsts nodevas atlīdzināšana, pieteicējs iesniedz iestādē, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē, iesniegumu par valsts nodevas atlīdzināšanu. Iesniegumā norāda šo noteikumu 9. punktā minēto informāciju. Saskaņā ar minēto noteikumu 13. punktu valsts nodevu atlīdzina mēneša laikā pēc pieteicēja iesnieguma saņemšanas iestādē Administratīvā procesa likuma 126. pantā minētajos gadījumos no tās iestādes budžeta līdzekļiem, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē.

Līdz ar to samaksātā valsts nodeva 30 *euro* apmērā piespriežama no Latvijas Republikas un tā jāatlīdzina no aģentūras budžeta līdzekļiem.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251., 289.-291. pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

apmierināt /pers. A/ pieteikumu.

Uzlikt par pienākumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai izdot /pers. A/ labvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru /pers. A/ tiktu piešķirta darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība.

Piespriest no atbildētājas Latvijas Republikas par labu /pers. A/ samaksāto valsts nodevu 30 *euro*, kas atlīdzināma no Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras līdzekļiem.

Spriedumu var pārsūdzēt apelācijas kārtībā Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Liepājas tiesu namā.

Spriedums sastādīts 2023. gada 6. oktobrī.

Tiesnese K. Brokane